

تقدیم به :

دانشجو - معلمان

دانشگاه فرهنگیان

مازندران

دانشگاه مازنیگان

روش تحقیق

دکتر عسکری اصغری گنجی

عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان مازندران

جلسه اول:

مقدمه ای بر تحقیق علمی

ماهیت علم

1. تاریخ تولد علم، مصادف با تاریخ تولد بشر است.
2. انسان از زمان حیات نسبت به خود و محیط پیرامونش کنجکاو بوده و تلاش کرده تا مشکلات پیچیده زندگی خود را حل کند.
- 3- علم یعنی، تبدیل کردن مجهول به معلوم
- 4- ماهیت علم، حقیقت یابی و یا کشف حقیقت است.

روش های شناخت

روش هایی که بشر در طول تاریخ برای شناخت و حل مسائل و مشکلات خود به کار برده است، عبارتند از:

1. روش تجربه (*experience*)
2. روش استناد به مقام صلاحیت دار؛ (*Authorization*)
کسب آگاهی و شناخت از طریق استفاده از نظرات صاحبان صلاحیت
3. روش شهود (سیر و سلوک)؛ (*Mystical Mode*)
دانش از طریق کوشش و خطا
4. روش خرد گرایانه؛ (*Rationalistic*)
دانش از طریق قوانین منطقی و استدلال (قیاسی- استقرایی)
5. روش علمی؛ (*Scientific Method*)
کشف حقایق از طریق شیوه علمی

مفهوم تحقیق علمی

❖ جستجوی نظام مند برای رسیدن به موقعیت نامعین

❖ کاربرد روش های علمی در حل یک مسئله

❖ مطالعه منظم، کنترل شده و آزمایشی قضیه های فرضی

در باره روابط احتمالی بین پدیده ها

مراحل روش علمی

1. پی بردن به مسئله یا مشکل
2. تعیین و تعریف مسئله یا مشکل
3. تدوین فرضیه (پاسخ احتمالی به مسئله یا مشکل)
4. آزمون فرضیه
5. پذیرش، رد و یا تعدیل کردن فرضیه

هدف های تحقیق علمی

1. توصیف رفتار

2. تبیین رفتار

3. پیش بینی رفتار

4. کنترل رفتار

جلسه دوم:

مراحل تدوین طرح پژوهشی

مراحل
تدوین و اجرای یک
طرح پژوهشی

مراحل تفصیلی تدوین و اجرای طرح تحقیق علمی

- 1- انتخاب و تنظیم موضوع تحقیق
- 2- مقدمه/پیشینه تحقیق
- 3- بیان مسئله تحقیق
- 4- تعیین متغیرهای تحقیق
- 5- اهداف کلی تحقیق
- 6- اهداف حزیی تحقیق
- 7- فرضیه های تحقیق
- 8- سؤال های تحقیق
- 9- انتخاب روش مناسب تحقیق
- 10- جامعه آماری پژوهش
- 11- حجم نمونه و روش نمونه گیری
- 12- ابزار پژوهش
- 13- روش های آماری تحلیل داده ها
- 14- تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای اصلی تحقیق

مراحل تفصیلی تدوین و اجرای طرح تحقیق علمی

انتخاب و تنظیم
موضوع تحقیق

اولین مرحله در تدوین و اجرای یک
طرح پژوهشی است.

مقدمه / پیشینه تحقیق

محقق به مطالب مختصری از نظرات و
تحقیقات مربوط به موضوع تحقیق
اشاره می کند

بیان مسئله

عرضه شواهدی دال بر وجود مسئله
و اهمیت آن توسط پژوهشگر می باشد

ادامه مراحل تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی

اهداف کلی تحقیق

محقق هدف های کلی تحقیق را به صورت
بیانیه مثبت و کلی مطرح می کند.

اهداف جزئی تحقیق

هر هدف کلی به چند هدف جزئی قابل تفکیک
است

تعیین متغیرهای تحقیق

محقق باید متغیرهایی که در پژوهش مطرح
است، تعیین و نام گذاری کند.

ادامه مراحل تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی

سؤال های تحقق

سؤالات تحقیق براساس اهداف و متغیرهای تحقیق تدوین می شوند .

فرضیه های تحقیق

محقق پس از تدوین سؤالات تحقیق باید برای آن ها پاسخ یا راه حل بیابد. پاسخ اولیه و احتمالی به سؤال تحقیق فرضیه می گویند.

انتخاب روش تحقیق

محقق نوع روش تحقیق و دلایل مناسب بودن آن را توضیح می دهد

ادامه مراحل تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی

تعیین جامعه مورد بررسی

جامعه آماری پژوهش، شامل مجموعه افراد یا واحدهایی که حداقل یک صفت مشترک داشته باشند و محقق مایل است در باره آن صفت تحقیق کند.

تعیین حجم نمونه

نمونه زیر مجموعه و یا گروه کوچکی از جامعه است که برای مطالعه انتخاب می شوند.

انتخاب روش نمونه گیری

فرایند انتخاب زیر مجموعه ای از جامعه را نمونه گیری می گویند.

ادامه مراحل تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی

تعیین ابزار پژوهش
(روش های جمع آوری
اطلاعات)

پژوهشگر برای جمع آوری اطلاعات از روش
های پرسشنامه، مشاهده، مصاحبه و آزمونها
استفاده می کند.

تعیین روش های آماری
تحلیل داده ها

پژوهشگر برای تجزیه و تحلیل داده ها از
روش های آماری استفاده می کند.

تعریف نظری و عملیاتی
از متغیرهای تحقیق

محقق از متغیرهای اصلی به صورت نظری و
عملیاتی تعریف می کند.

ادامه جلسه دوم:

انتخاب و تنظيم موضوع تحقيق

مرحله (1)

انتخاب و تنظيم موضوع
تحقيق

انتخاب و تنظیم موضوع تحقیق

- انتخاب موضوع تحقیق، اولین مرحله در تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی است.

- دیویی (1933) اولین مرحله تحقیق احساس وجود مسئله و مشکل است.

- محقق موضوع تحقیقی را انتخاب نماید که به تولید دانش و یا حل مشکلی منجر شود.

ویژگی های
انتخاب موضوع
تحقیق

1

علاقه پژوهشگر

2

بدیع بودن

3

پژوهش پذیر بودن

4

اهمیت و الویت

5

توانایی پژوهشگر

6

منابع مادی

7

منابع اطلاعاتی

8

به صرفه بودن

ویژگی های موضوع تحقیق

1. **علاقه پژوهشگر:** موضوع تحقیق باید مورد علاقه پژوهشگر باشد.
2. **بدیع بودن:** نو و تازه باشد و بصورت خلاقانه مطرح شود.
3. **پژوهش پذیر بودن:** موضوع پژوهش باید به حل مشکل یا کاهش آن منجر شود.
4. **اهمیت و اولویت:** انجام دادن پژوهش جدید تا چه اندازه اهمیت دارد.
5. **توانایی پژوهشگر:** پژوهشگر در انتخاب موضوع باید توانایی خود را مورد نظر قرار دهد.
6. **منابع مادی:** نیروی انسانی، ابزار اندازه گیری، بودجه، تجهیزات و سایر لوازم مادی باید در دسترس پژوهشگر باشد.
7. **منابع اطلاعاتی:** در انتخاب موضوع تحقیق باید به منابع اطلاعاتی دسترسی داشت. تا امکان بازنگری پژوهش های قبلی و بررسی پیشینه تحقیق فراهم شود.
8. **به صرفه بودن:** انجام دادن تحقیق پیرامون موضوع مورد نظر باید از جنبه های علمی و نظری مقرون به صرفه باشد.

شرایط تدوین موضوع تحقیق

در تدوین موضوع تحقیق رعایت نکات زیر ضروری است:

1. موضوع تحقیق باید به صورت يك جمله مثبت خبري باشد.
2. دقیق و بدون ابهام باشد. عدم استفاده کلمات مبهم و زائد.
3. آزمون پذیر باشد.
4. ریشه داشتن در علم مربوطه؛ مرتبط با رشته تخصصی محقق
5. بیانگر متغیرهای اصلی پژوهش باشد.

شرایط تدوین موضوع تحقیق

6. جدید و نو بودن موضوع تحقیق

7. عدم کاربرد اصطلاحات نا آشنا و یا اختصاری

8. محدود و مختصر بودن موضوع تحقیق

(ماهیته/زمانی/مکانی/جامعه آماری)

همچنین در تدوین موضوع تحقیق پاسخگویی به سؤالات زیر ضروری است:

1. آیا مسئله کاملاً روشن است؟

2. آیا مفاهیم موجود در مسئله دقیقاً تعیین و تعریف شده است؟

3. آیا اطلاعات کلی در باره تحقیقات انجام شده فراهم است؟

4. آیا چارچوب نظری برای مسئله تحقیق فراهم شده است؟

5. آیا توانایی و مهارت لازم برای انجام شده وجود دارد؟

ویژگی های
انتخاب موضوع
تحقیق

1

چه چیزی یا چه متغیرهایی؟

2

چگونه؟

3

در چه جامعه ای؟

4

در کجا؟

5

در چه زمانی؟

پنج قاعده کلیدی در تنظیم موضوع تحقیق

1. چه چیزی یا چه متغیر یا متغیرهایی؟ پژوهش در مورد چه چیزی یا چه متغیرهایی انجام می گیرد.

2. چگونه؟ پژوهش چگونه انجام می شود؟ آیا ارتباط بین دو یا چند متغیر را بررسی می کند.

3. در چه جامعه ای؟ پژوهش در مورد چه جامعه ای انجام می شود.

4. در کجا؟ پژوهش در چه مکانی و یا در چه محیطی و سازمانی انجام خواهد گرفت؟

5. در چه زمانی؟ پژوهش در چه دوره، سال و زمان انجام می گیرد؟

نمونه موضوع تحقیق

1. چه چیزی یا چه متغیر یا متغیرهایی؟ منبع کنترل و رضایت زناشویی

2. چگونه؟ پژوهش چگونه انجام می شود؟ رابطه بین منبع کنترل و سازگاری زناشویی

3. در چه جامعه ای یا چه کسی یا کسانی؟ دانشجویان متأهل

4. در کجا و در مکانی؟ دانشگاه فرهنگیان

5. در چه زمانی، چه وقت؟ در سال 98-99

تمرین

عنوان یا موضوع پژوهش انتخابی خود را به صورت واضح و روشن با رعایت پنج قاعده کلی تنظیم موضوع تحقیق تکمیل کنید.

1. چه چیزی یا چه متغیر یا متغیرهایی؟

2. چگونه؟

3. در چه جامعه ای؟

4. در کجا؟

5. در چه زمانی؟

جلسه سوم:

مقدمه / پیشینه موضوع تحقیق

مرحله (2)

مقدمه / پیشینه موضوع
تحقیق

مقدمه Introduction

■ هر تحقیق علمی با يك مقدمه شروع مي شود.

■ بيان تاريخچه مختصري از موضوع مورد تحقيق معلوم می

دارد که این موضوع از چه «زمانی» و به چه ترتیبی در

جامعه به صورت مساله درآمده و چه تحولاتی در جامعه داشته

است.

مقدمه Introduction

■ مقدمه معمولاً با سوال کلی تحقیق آغاز می شود و سپس نظریه ها و پژوهشی های انجام شده که با موضوع مورد مطالعه ارتباط دارند مورد بحث و بررسی قرار می گیرند.

■ در مقدمه تحقیق، مسئله تحقیق و ضرورت انجام آن و اهداف آن از نظر بنیادی و کاربردی به صورت مختصر بیان می

گردد .

مقدمه Introduction

■ مقدمه ساختار قیفی شکل دارد، بدین معنا که از مباحث عمومی و گسترده شروع و به جمله کلیدی ختم می شود. هرچه از ابتدای مقدمه به انتهای آن نزدیک می شویم، دامنه مطالب محدود تر می شود، تا جایی که به موضوع اصلی تحقیق خواهیم رسید.

■ همیشه باید مقدمه را با یک عبارت بیان مشکل، یا سوال اختصاصی یا در باره هدف (که در تحقیق به آن پرداخته خواهد شد) تمام کرد. معمولاً عبارتی که در انتهای مقدمه به کار می رود این است : هدف تحقیق حاضر، بررسی یا آزمودن ... است.

■ حجم مقدمه متغیر است و می تواند 3 تا دو صفحه باشد.

هدف از بررسی پیشینه تحقیق

1. پی بردن به پژوهش‌های انجام شده درباره مسأله
2. آشنایی با روش‌های انجام پژوهش‌های مشابه
3. بدست آوردن چارچوب نظری درباره مسأله
4. جلوگیری از دوباره کاری

چگونگی انجام بررسی پیشینه تحقیق

1. کشف و شناسایی کلید واژگان مرتبط (*key words*)

2. پی بردن به اسناد و مدارک مربوط به کلید واژگان

3. انتخاب اسناد و مدارک مرتبط (از نظر موضوع و زمان)

4. مطالعه و فیش برداری (نقل قول مستقیم یا مفهومی)

ویژگیهای چهارچوب نظری

1. متغیرهای مرتبط با موضوع پژوهش باید به روشنی شناسایی و مشخص شوند.
2. چگونگی ارتباط، روابط مهمی که بین متغیرها بر پایهٔ نظریه ها تصویر شده اند، باید در تحقیق بیان شوند.
3. اگر در پژوهشهای پیشین روابط بررسی شده باشند باید به مثبت یا منفی بودن این روابط در چهارچوب نظری اشاره شود.
4. روابط منتظره را باید حداقل به کمک پژوهشهای پیشین تبیین کرد.
5. باید چهارچوب نظری را طی یک نمودار نمایش داد.

منابع اطلاعاتی برای بررسی پیشینه تحقیق

منابع دست اول

مطالعات، نوشته‌های اولیه یک نظریه پرداز، محقق یا شاهد زنده در یک واقعه است. (یادداشت‌ها - گزارشات - دستنویس‌های مستقیم)...

منابع دست دوم

(هم نهاده) یعنی ادبیات نظری و تجربی قبلی است. کتاب‌ها، مقاله‌های منتشر شده و ...

برخی منابع تحقیقات روان‌شناختی، مشاوره و علوم تربیتی

❖ مجله نمایه

❖ چکیده پایان‌نامه‌های ایران

❖ چکیده پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان ایرانی خارج از کشور

❖ اطلاعات علوم تربیتی

❖ نمایه‌ها و چکیده‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی ایران

❖ سایر منابع

منابع دست اول

- ❖ نمایه جاری مجله‌های علوم تربیتی، مدیریت
- ❖ منابع تعلیم و تربیت، مدیریت، علوم اجتماعی
- ❖ نمایه تربیتی، روان‌شناسی، مدیریت
- ❖ چکیده‌های روان‌شناختی
- ❖ چکیده‌های جامعه‌شناختی
- ❖ منابع تعلیم و تربیت حرفه‌ای، مدیریت سازمانی
- ❖ چکیده‌های مدیریت
- ❖ چکیده بین‌المللی پایان‌نامه‌ها
- ❖ نمایه جامع پایان‌نامه‌ها
- ❖ نمایه‌های استنادی

تمرین

پس از انتخاب موضوع پژوهش، برای نوشتن مقدمه به سؤالات زیر پاسخ دهید:

1. چه چیز باعث شد که شما علاقمند شوید این مسئله را انتخاب کنید؟

2. چه امری در تجربیات شخصی خود مشاهده کرده اید که توجه شما را به این مساله و موضوع جلب کرده است؟

3. چه آمار و ارقامی در مورد مسئله و موضوع انتخابی شما وجود دارد؟

4. فکر کنید چه آمار و ارقام دیگری می توانست وجود داشته باشد تا به دلایل شما برای انجام پژوهش اخیر معنای بیشتری بدهد؟

5. با مراجعه به نوشته ها و نتایج مطالعات دیگران، استدلال کنید که انجام پژوهش شما ضروری است؟

ادامه جلسه سوم:

بیان مسئله تحقیق

مرحله (3)

بیان مسئله تحقیق

بیان مسئله تحقیق

❖ پژوهشگر پس از بیان تاریخچه ی مختصری از موضوع تحقیق، باید موضوع تحقیق را به طور واضح و روشن از آنچه که واقعاً قصد انجام آن را دارد بیان نماید.

❖ پژوهشگر سعی دارد تا شواهدی دال بر وجود مسئله یا مشکل بیان کند.

■ بیان مسئله شامل: مقدمه، بیان مشکل، معرفی چارچوب های تئوریک حل مشکل و در پایان آنچه در این پژوهش قرار است انجام شود(هدف پژوهش) بیان می شود.

در بیان مسئله تحقیق پژوهشگر باید به سؤالات زیر پاسخ دهد:

1. چه چیز باعث شد که شما علاقمند شوید این مساله را انتخاب کنید؟
2. چه امری در تجربیات شخصی خود مشاهده کرده اید که توجه شما را به این مساله و موضوع جلب کرده است؟
3. چه آمار و ارقامی در مورد مساله و موضوع انتخابی شما وجود دارد؟
4. با مراجعه به نوشته ها و نتایج مطالعات دیگران، استدلال کنید که انجام پژوهش شما ضروری است.

ویژگی‌های یک بیان مسئله خوب

1. انتقال اهمیت مسئله

2. تحدید مسئله در یک حوزه تخصصی

3. اطلاعات کلی در باره تحقیقات انجام شده

4. چارچوبی برای ارائه نتایج تحقیق

تمرین

برای نوشتن بیان مسئله پژوهش به سؤالات زیر پاسخ دهید:

1. موضوع تحقیق را به طور واضح و آنچه که واقعاً قصد انجام آن را دارید بنویسید؟

.....

2. چه شواهدی دال بر وجود مسئله یا مشکل وجود دارد؟

.....

3. با مراجعه به مبانی نظری و نتایج مطالعات دیگران، استدلال کنید که انجام پژوهش شما ضروری است.

.....

جلسه چهارم:

اهمیت و ضرورت پژوهش

مرحله (4)

اهمیت و ضرورت پژوهش

اهمیت و ضرورت پژوهش

❖ اهمیت انجام این پژوهش، مشخص می کند نتایج این تحقیق تا چه حد برای محقق و نیز تا چه حد برای دیگران مفید می باشد.

❖ به عبارت دیگر، نتایج این پژوهش منشأ چه دست آوردهای جدیدی است. چه دانشی به مجموعه دانش ها اضافه می کند و یا چه مشکلی را از مشکلات جامعه را حل می کند؟

❖ آیا انجام این تحقیق، از نظر اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و علمی قابل توجیه است؟

در اهمیت و ضرورت انجام تحقیق، پژوهشگر باید پاسخگو و روشنگر نکات عمده زیر باشد:

- نیاز به پژوهش این موضوع خاص
- مناسب بودن مساله پژوهش و اهمیت آن
- فراوانی و پراکندگی مساله در جامعه
- مسائل و مشکلاتی که از وجود این مساله در جامعه

تمرین

پس از بیان مسئله، برای نوشتن اهمیت پژوهش به سؤالات زیر پاسخ دهید:

1. پژوهش شما در مورد چه چیزی اطلاعات در اختیار خواهد گذاشت؟.....

2. نتایج پژوهش شما در کدام زمینه تخصصی و یا غیر تخصصی مورد استفاده قرار خواهد گرفت؟.....

3. استدلال کنید که نتایج حاصل از پژوهش شما چگونه در زمینه های مختلف تخصصی و یا غیر تخصصی تأثیر خواهد کرد؟.....

ادامه جلسه چهارم:

اهداف تحقیق

مرحله (5)

اهداف تحقيق

اهداف تحقیق

❖ بیان هدف یا هدف ها، یکی از قسمت های مهم پژوهش است، زیرا این قسمت از تحقیق مشخص می کند که محقق چه چیزی را مورد نظر قرار داده است و اصولاً در جستجوی چه چیز است.

❖ در اجرای پژوهش های علمی پس از بیان مسئله تحقیق پژوهشگر، قصد خود را به صورت عملیاتی بیان می کند. بیان نتایج مورد انتظار از انجام پژوهش.

انواع اهداف تحقيق

❖ 1. اهداف كلى

❖ 2. اهداف جزئى (فرعى)

1. اهداف کلی تحقیق

■ هدف کلی، عبارت از منظور و مقصود نهایی از انجام پژوهش است.

■ هدف کلی مستقیماً از مساله پژوهش مشتق می شود.

■ در واقع یکی از اهداف کلی، خود موضوع تحقیق است که معلوم

می دارد. پژوهش چه چیزی را دنبال می کند و یا قصد تعیین آن را

دارد.

■ همچنین هدف کلی دیگر، معمولاً پیشنهاداتی است که بر اساس

یافته ها ارائه می شود.

2. اهداف جزئی تحقیق

- اهداف جزئی تحقیق، اصولاً از اهداف کلی نشأت می گیرد.
- معمولاً هر هدف کلی به چند هدف جزئی قابل تفکیک است، و در این اصل به جنبه ها و متغیرهای حاصل از هدف کلی توجه دارد.
- محقق با بیان این اهداف دقیقاً تصریح می کند که در این تحقیق، چه انجام می شود و چه انجام نمی شود.

برای نمونه

■ هدف کلی:

■ رابطه میان انگیزش، منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی دانش
آمران دوره متوسطه اول شهرستان بابل

■ اهداف جزئی:

■ تعیین رابطه میان انگیزش و پیشرفت تحصیلی

■ تعیین رابطه میان منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی

■ مقایسه انگیزش دانش آموزان دختر و پسر

■ مقایسه منبع کنترل دانش آموزان دختر و پسر

برای نمونه

■ هدف کلی:

■ تعیین رابطه بین رضایت شغلی و عملکرد کارکنان دانشگاه فرهنگیان مازندران

■ اهداف جزئی:

■ تعیین رابطه بین رضایت شغلی و تمایل کاری کارکنان دانشگاه فرهنگیان مازندران

■ تعیین میزان عملکرد کارکنان دانشگاه فرهنگیان مازندران

■ مقایسه رضایت شغلی کارکنان مرد و زن دانشگاه فرهنگیان مازندران

تمرین

اهداف کلی و فرعی موضوع پژوهش خود را بنویسید

1. هدف کلی:

2. اهداف فرعی:

3. اهداف فرعی:

جلسه پنجم:

تدوین فرضیه های تحقیق

مرحله (6)

تدوین فرضیه های تحقیق

فرضیه تحقیق

تعریف فرضیه :

- ❖ معمولاً وقتی فرد در مقابل موقعیت مبهم، مسئله و مشکلی قرار می گیرد سعی می کند علت آن را حدس بزند و بگوید راه حل آن کدام است؟
- ❖ فرضیه، پاسخ و حدسی عالمانه است که درباره رابطه بین متغیرها ارائه می شود.
- ❖ یک بیانیه ظنی و حدسی و مبتنی بر دانش و آگاهی های گذشته محقق می باشد که در محک آزمایش عملی سنجیده

فرضیه تحقیق

- ❖ در واقع محقق نیز در جریان تحقیق حدس های خویش را امتحان می کند تا دریابد علت واقعی مشکل چیست؟ و کدام راه حل درست است؟
- ❖ هر چند فرضیه یک حکم مبتنی بر حدس رابطه بین متغیرهاست اما به هیچ وجه بدون دلیل و زائیده تخیل محض نیست. بلکه همواره مبنایی در مشاهدات دارد.
- ❖ براین اساس فرض حدسی است علمی و عقلانی درباره ی چگونگی روابط بین دو یا چند متغیر.

ویژگیهای فرضیه

1. رابطه بین دو یا چند متغیر را پیش بینی کند و یا حدس بزند.
2. به صورت یک جمله خبری واضح و بدون ابهام بیان شود.
3. قابل آزمون باشد، یعنی بتوان آن را بر پایه اطلاعات گردآوری شده آزمود.

حالت های فرضیه تحقیق

1. بررسی میزان تفاوت اثر

در این جا پژوهشگر به دنبال بررسی و مقایسه تفاوت اثر دو یا چند متغیر بر یک یا چند متغیر دیگر است.

مثال : « میزان فشار روانی بر پرستاران بخش های داخلی و جراحی تفاوت ندارد »

2- بررسی میزان رابطه همبستگی و جهت آن

در این حالت محقق قصد دارد که صرفاً درجه و جهت همبستگی متغیرهای مورد مطالعه را کشف کند و نه رابطه علت و معلولی آنها را .

مثال : « میزان آگاهی بیماران قبل از عمل جراحی با میزان اضطراب آنان ارتباط دارد ».

حالت های فرضیه تحقیق

3- بررسی میزان رابطه علت و معلولی (اثر علی)

پژوهشگر در پی کشف و تعیین رابطه علت و معلولی دو یا چند متغیر است.

مثال « هوش دانشجویان رشته علوم اجتماعی علت پیشرفت آنان است. »

نحوه بیان فرضیه ها

فرضیه تحقیق را می توان به دو صورت بیان نمود:

فرضیه نوع اول: (H_1)

آن دسته از فرض های که به «احتمال» وجود تفاوت، رابطه و یا اثر اشاره کنند.

فرضیه نوع دوم: (H_0)

آن دسته از فرضیه هایی که به نداشتن تفاوت، رابطه یا اثر اشاره دارند.

نحوه بیان فرضیه از جهت احتمال رابطه

❖ فرضهای نوع اول را اصطلاحاً فرض تحقیق می نامند و آنرا با (H_1) نشان می دهیم. فرض تحقیق عبارت است از یک تصور ذهنی، حدسی یا احتمالی که محقق در مورد نتیجه ویژه تحقیق، پیش از آزمایش و تجربه پیش بینی می کند و یا موقتاً قبول می نماید.

❖ فرضیه های نوع دوم را فرض پوچ، صفر یا آماری گویند و آنرا با (H_0) نمایش می دهیم. این فرض جز رد فرض تحقیق ندارد. فرض پوچ یا آماری، منکر وجود تفاوت، رابطه یا اثر بین دو یا چند متغیر می باشد.

خلاصه فرضیه ها از جهت احتمال رابطه

میزان اثر	میزان رابطه	میزان تفاوت	
این متغیر یا متغیرها بر آن متغیر یا متغیرها اثر دارند.	بین دو یا چند متغیر رابطه وجود دارد.	میان عملکرد دو یا چند متغیر تفاوت وجود دارد.	فرض تحقیق (H_1)
" " " " "	" " " " "	" " " " "	فرض پوچ یا آماري (H_0)
اثر ندارند.	رابطه وجود ندارد.	تفاوت وجود ندارد.	

منطق زیر بنایی فرضیه‌ها

۱. مفاهیم و یا نظریه‌های مرتبط با مسئله

۲. مشاهده‌های تجربی ناشی از تحقیقات قبلی

اهمیت فرضیه ها

1. فرضیه ابزار کار تئوری است.
2. فرضیه پژوهش را هدایت می کند
3. فرضیه ابزار نیرومند پیشرفت دانش است.

تمرین

بر اساس موضوع پژوهش خود فرضیه بنویسید

1. فرض پوچ (H_0) :

2. فرض تحقیق (H_1) :

جلسه ششم:

سؤال های تحقیق

مرحله (7)

سؤال های تحقیق

سؤال های ویژه تحقیق

❖ احتمالاً در برخی از پژوهش ها، طرح فرضیه ها به گونه ای است که بتوان از طریق آزمون های آماری پذیرش و یا رد آن ها را از آزمون مقدور نیست.

❖ بنابراین، در این گونه موارد فرضیه های تحقیق به صورت سؤال نوشته می شود.

❖ چنانچه پژوهشی تنها دارای یک متغیر باشد و پژوهشگر فقط قصد توصیف چگونگی وضع آن متغیر را داشته باشد بهتر است که محقق بجای طرح فرضیه های تحقیق از سؤال استفاده کند.

❖ این سؤال ها معمولاً از اهداف پژوهش مشتق می شود.

تفاوت سوال و فرضیه تحقیق چیست؟

■ در مواردی می توان به جای فرضیه های تحقیق از سوالات تحقیق استفاده کرد. این امر بستگی به نوع تحقیق دارد.

❖ برای نمونه:

■ در تحقیقاتی نظیر همبستگی و علی مقایسه ای ارائه فرضیه به جای سوال تحقیق مناسب تر است .

■ در تحقیقات توصیفی ارائه فرضیه از اهمیت کمتری برخوردار است و به جای آن می توان سوال تحقیق ارائه داد.

سوال به جای فرضیه

■ در مواردی می توان به جای فرضیه های تحقیق از سوالات تحقیق استفاده کرد. این امر بستگی به نوع تحقیق دارد.

❖ برای نمونه:

■ در تحقیقاتی نظیر همبستگی و علّی مقایسه ای ارائه فرضیه به جای سوال تحقیق مناسب تر است .

■ در تحقیقات توصیفی ارائه فرضیه از اهمیت کمتری برخوردار است و به جای آن می توان سوال تحقیق ارائه داد.

مسئله تحقیق

❖ عبارتست از يك جمله استفهامي كه رابطه موجود بين دو يا چند متغير را مورد بررسی قرار مي دهد و پاسخ اين پرسش چيزي است كه در تحقيق مورد جستجو است.

❖ مسئله تحقیق در مطالعات کیفی و کمی می تواند به صورت سؤال بیان شود.

طبقه بندی سؤالات تحقیق

سؤالات تحقیق را می توان سه دسته تقسیم بندی کرد:

1. سوال هاي توصيفي: در اين گونه سوال ها معمولاً از کلمات چه مي باشد؟ چیست؟ و چگونه است؟ استفاده مي شود.

2. سوال هاي رابطه اي يا همبستگي: در اين گونه سوال ها چگونگي رابطه دو يا چند متغير مورد نظر قرار مي گيرد.
مثلاً : « چه رابطه ای بين مفهوم خود و پيشرفت تحصيلی وجود دارد ؟

3. سوال هاي تفاوتي يا مقايسه ای: اين سوال ها با تفاوت سطوح متغيرها سرو کار دارد.

ویژگی‌های مسأله تحقیق

1. بیان کننده یک رابطه بین دو یا چند متغیر؛
2. صورت سوالی داشتن، به روشنی و بدون ابهام؛
3. قابل آزمون بودن، با متغیرهایی قابل اندازه گیری؛
4. موضع اخلاقی یا آرمانی نداشتن؛
5. محدود بودن و قابل سنجش دامنه و اثر؛

نمونه مثال های اهداف کلی و جزئی، فرضیه و سؤال

- موضوع: اثرات ورزش بر سلامتی انسان
- هدف کلی: آشنایی با تأثیرات ورزش بر سلامتی جسم و روح انسان.
- اهداف جزئی:
 - آشنایی با اثرات ورزش بر دستگاه های بدن به ویژه دستگاه گردش خون و تنفس
 - شناخت تأثیرات ورزش در تمرکز انسان
 - شناخت تأثیر ورزش بر میزان اعتماد به نفس

نمونه مثال های اهداف کلی و جزئی، فرضیه و سؤال

■ سوالات پژوهش:

■ ورزش چه اثراتی روی دستگاه های بدن به ویژه دستگاه

گردش خون و تنفس دارد؟

■ ورزش چه تأثیری در تمرکز انسان دارد؟

■ ورزش چه اثری بر میزان اعتماد به نفس در انسان دارد؟

نمونه مثال های اهداف کلی و جزئی، فرضیه و سؤال

■ فرضیه های پژوهش:

■ ورزش سبب بهبود کار دستگاه های بدن به ویژه گردش خون

و تنفس می شود.

■ ورزش سبب افزایش تمرکز در انسان می شود.

■ ورزش سبب افزایش میزان اعتماد به نفس در انسان می شود

نمونه مثال های اهداف کلی و جزئی، فرضیه و سؤال

■ **موضوع:** کم و کیف شخصیت افراد موفق در جامعه

■ **هدف کلی:** بررسی کم و کیف شخصیت افراد موفق در جامعه X

■ **اهداف جزئی:**

■ تعیین ویژگی های شخصیتی افراد موفق در جامعه x

■ **فرضیه ویژه:**

■ افراد موفق در جامعه x افرادی صبور و بردبارند

■ **سوال ویژه:**

■ آیا افراد موفق در جامعه x ، شخصیتی صبور و بردبار دارند ؟

ادامه جلسه ششم:

متغیرهای تحقیق

مرحله (8)

متغیرهای تحقیق

انواع تعاریف، سازه و متعیر

تعریف مفهومی

به تعریف یک واژه توسط
واژه‌های دیگر اشاره دارد.

تعریف عملیاتی

بر ویژگی‌های قابل مشاهده
استوار است.

انواع تعریف عملیاتی

تعریف عملیاتی اندازه پذیر:

عملیاتی که باید انجام پذیرد تا اندازه گیری یک مفهوم یا سازه میسر شود.

تعریف عملیاتی آزمایشی:

ایجاد شرایط آزمایشی لازم برای بروز پدیده مورد مطالعه

سازه *Construct*

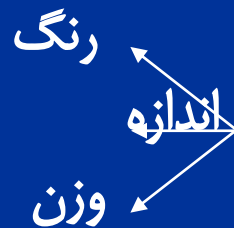

برخی واژه‌ها مانند هوش، انگیزش، مفهوم خود،
اضطراب شغلی و ... به صورت مستقیم قابل مشاهده
نیستند که به آنها سازه گفته می‌شود.
سازه‌ها از نظریه‌ها مشتق می‌شوند.

مفهوم *Concept*

تجربیدی از رویدادهای قابل مشاهده است .
کمیتی است که می تواند از واحدی به واحد دیگر یا از یک
شرایط مشاهده به شرایط دیگر مقادیر مختلفی را اختیار کند.

مثل صندلی — مفهومی که متغیرهای آن

می تواند باشد.

تعریف متغیر

- ❖ متغیر (variable) هر عامل، خصیصه یا شرطی است که با مقادیر یا انواع مختلف در گروهی از افراد یا اشیاء وجود دارد.
- ❖ دانشمندان، سازه ها یا خصیصه های مورد، مطالعه را با اندکی احتیاط متغیر می نامند.
- ❖ متغیر عبارت از حالت، موقعیت و یا چیزی است که بتواند تغییر کند و یا تغییر بوجود آورد.
- ❖ به طور کلی، متغیرها شرایط یا خصائصی هستند که محقق آن ها را کنترل، دستکاری یا مشاهده می کند.

انواع متغیرها

عامل مورد مطالعه الزاماً ، دارای چند سطح است که این سطوح می توانند کمی یا کیفی باشند.

کیفی

این متغیرها را متغیرهای مقوله‌ای نیز می‌نامند که شامل حالت‌های گوناگون یک ویژگی است. مانند جنسیت، مذهب ، شغل و غیره

کمی

متغیرهایی هستند که برای اندازه‌گیری آنها می‌توان اعداد را به وضعیت آزمودنی و بر طبق قاعده‌ای معین منتسب کرد..

طبقه بندی متغیرها و تشخیص آن ها

متغیر مستقل: (independent variables)

آن دسته از شرایط یا خصوصیات هستند که آزمایشگر در کاوش تحقیقی خود آن ها را دستکاری و کنترل می کند تا رابطه علی آن ها را با متغیر دیگری در موقعیتی ویژه، مشاهده و بررسی نماید.

متغیر وابسته: (dependent variables)

متغیری است که به منظور تعیین اثر متغیر مستقل، مشاهده و اندازه گیری می شود. این متغیر، با معرفی، حذف یا تغییر متغیر مستقل ظاهر شده، ناپدید شده یا تغییر می کند. تغییرات آن وابسته به تغییرات متغیر مستقل است.

طبقه بندی متغیرها و تشخیص آن ها

متغیر تعدیل کننده: (moderator variables)

اصطلاح متغیر تعدیل کننده برای توصیف نوع بخصوص از متغیر مستقل به کار می رود. در واقع یک متغیر ثانوی است که مایلیم اثر آن را در رابطه با متغیر مستقل اولیه و متغیر وابسته ملاحظه کنیم.

متغیر کنترل: (control variables)

به متغیرهایی که اثر آن ها باید خنثی یا کنترل شود، متغیرهای کنترل کننده گفته می شود. این متغیرها توسط آزمایشگر کنترل می شود تا هر گونه اثر احتمالی آن ها در پدیده ی مورد مشاهده حذف یا خنثی گردد.

طبقه بندی متغیرها و تشخیص آن ها

متغیر مداخله کننده: (Intervening Variable)

متغیر مداخله گر اصطلاحی است که به منظور توجیه و تبیین فرایندهای ذهنی و درونی که مستقیماً مشاهده پذیر نیست اما رفتار را به موقع خود تبیین می کند خلق شده است.

به عبارت دیگر، تغییری است که فقط در ذهن وجود دارد، نمی توان آن را دید، شنید یا احساس کرد. اما می توان آن را از رفتار استنباط کرد.

خلاصه تشخیص و نامگذاری متغیرها

- 1. متغیر مستقل: (Independent variable)** یک ویژگی از محیط فیزیکی یا اجتماعی است که بعد از انتخاب، دخالت یا دستکاری شدن توسط محقق مقادیری را می پذیرد تا تأثیرش بر روی متغیر دیگر (متغیر وابسته) مشاهده شود.
- 2. متغیر وابسته: (Dependent variable)** متغیری است که تغییرات آن تحت تأثیر متغیر مستقل قرار می گیرد.
- 3. متغیر تعدیل کننده: (Moderator variable)** متغیر کیفی یا کمی است که جهت یا میزان رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته را تحت تأثیر قرار می دهد.
- 4. متغیر کنترل: (Control variable)** زمانی که محقق اثر برخی متغیرها را کنترل نموده و آنها را خنثی کند.
- 5. متغیر مداخله گر: (Intervening Variable)** متغیری است که محقق برای استنتاج از نحوه تأثیر متغیر مستقل بر متغیر تابع مورد نظر قرار می دهد.

با تشکر از حسن توجه شما